

Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista

M. Àngels Gensana Riera

Jurista de l'Institut Català de les Dones
Departament d'Acció Social i Ciutadania

1. Introducció

El 16 d'abril de 2008 el Parlament de Catalunya ha aprovat la Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista¹, que regula les actuacions contra aquest tipus de violència a Catalunya i permet actuar de manera integral contra totes les formes i els àmbits on es pot produir, amb l'objectiu últim de fer-la inviable.

La Llei desenvolupa els articles 19, 41 i 153 de l'Estatut de Catalunya, els quals recullen el dret de les dones a desenvolupar lliurament la seva personalitat i capacitat personal, i a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, maltractaments i de tota mena de discriminació. També recullen el mandat que totes les polítiques públiques afrontin de manera integral totes les formes de violència contra les dones i la competència exclusiva de la Generalitat per regular els instruments necessaris per detectar, prevenir els casos de violència i aconseguir una protecció integral de les dones.

La Llei iniciarà el desplegament normatiu durant el 2008 i inclourà una sèrie de nous reglaments i òrgans de funcionament. Es constituïran òrgans de recerca, participació i coordinació. Foto: Lali Sandiumenge.

1. Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista (DOGC 5123, de 2.05.2008).

La Llei permet passar d'un sistema assistencialista a un de garantista de drets i de proximitat, en què se situen al centre les necessitats de cada dona.

Foto: Institut Català de les Dones.

2. Procés participatiu

Els primers treballs per a la nova Llei es van iniciar l'any 2004 a partir de l'encàrrec que l'Institut Català de les Dones va fer a l'Associació Dones Juristes de Catalunya perquè n'elaborés un document de bases. El document de bases inicial va ser l'origen del debat entre professionals i entre entitats, agents socials i grups de dones d'arreu de Catalunya. Les esmenes i les noves aportacions rebudes van servir per furnir un nou document de treball, en col·laboració amb tots els departaments de l'Administració de la Generalitat, a partir del qual es va estructurar el text que va configurar el futur Projecte de Llei.

El juliol de 2007 la consellera d'Acció Social i Ciutadania, Carme Capdevila, va presentar al Govern el text final de l'Avantprojecte de Llei, que va ser aprovat pel Consell Executiu. El setembre de 2007 el Parlament va acceptar la presa en consideració del text i el 16 d'abril d'enguany va ser aprovat per unanimitat de tots els grups parlamentaris de la cambra catalana.

3. Drets socials garantits

Amb el nou model d'atenció que es desprèn de la Llei es passa d'un sistema assistencialista a un de garantista de drets i de proximitat, en què se situen al centre les necessitats de cada dona, considerada com a subjecte actiu del procés de recuperació. En aquest sentit, la Llei regula la xarxa d'atenció a les dones en situacions de violència masclista, com el conjunt coordinat de recursos i serveis públics de caràcter gratuït per a l'atenció, l'assistència, la protecció, la recuperació i la reparació de les dones que han patit, o pateixen, violència masclista.

La Llei permet actuar de manera integral contra totes les formes i els àmbits on es pot produir la violència masclista, amb l'objectiu de fer-la inviable

La nova normativa defineix cada servei, les funcions que ha de desenvolupar, l'administració que en té la competència i les beneficiàries. Aquest model prioritza i reforça la xarxa social.

Des d'aquesta centralitat, la Llei amplia el ventall d'acreditació per accedir als drets que s'hi reconeixen a través de la sentència de qualsevol ordre jurisdiccional, l'ordre de protecció vigent, l'informe de la inspecció de treball i seguretat social, qualsevol mesura cautelar judicial de protecció, seguretat o d'assegurament vigent, l'informe del Ministeri Fiscal, l'informe mèdic o psicològic elaborat per una persona professional col·legiada, l'atestat elaborat per les forces i els cossos de seguretat, l'informe dels serveis públics amb capacitat d'identificació, l'informe de l'Institut Català de les Dones, i qualsevol altre mitjà establert per llei.

La nova normativa inclou una descripció detallada dels drets de les dones en situació de violència masclista, i així explícita, per exemple, el dret a la protecció efectiva, per garantir el dret a rebre una protecció integral, real i efectiva tant per mitjà dels serveis policials com per la utilització de mitjans tecnològics que facilitin la localització de les dones i la comunicació permanent amb elles; el dret a l'atenció i l'assistència sanitària especialitzades, per mitjà de la Xarxa Hospitalària d'Utilització Pública i l'aplicació de protocols sanitaris específics; els drets socials en el camp de l'habitatge, en què es promouen mesures per facilitar l'accés a un habitatge a les dones que pateixen qual- sevol forma de violència masclista en diferents àmbits i que estan en situació de pre- carietat econòmica a causa de la violència o

La Llei descriu amb detall els drets de les dones en situació de violència masclista, com ara el dret a la protecció efectiva i el d'atenció i assistència sanitària especialitzades

quan l'accés a un habitatge és necessari per re- cuperar-se. També es reconeix el dret d'accés prioritari als habitatges de promoció pública i a les residències públiques per a dones grans i dones amb discapacitat; i es reconeixen els drets a l'ocupació i a la formació ocupacional, amb els quals es pretén bàsicament potenciar el nivell formatiu de les dones i la seva adapta- bilitat a les necessitats del mercat de treball.

Amb aquest propòsit, la Llei preveu que es considerin grup prioritari en tots els programes de formació ocupacional i d'inserció laboral que desenvolupi el Govern. Alhora recull mesures d'acció positiva subvencio- nant la contractació, promovent signatures de convenis amb empreses i organitzacions sindicals per facilitar-los la reinserció laboral i establint ajuts directes i mesures de suport a les dones que es constitueixin treballadores autònomes. En el marc dels ser- veis que presten les oficines de treball de la Generalitat s'ha de donar informació, su- port i s'ha de detectar o orientar les dones que pateixen violència masclista. Finalment, per evitar la doble victimització es preveu l'obligació de confidencialitat de l'empresari- at, la representació sindical, els organismes competents en matèria d'ocupació i les entitats formadores sobre les circumstàncies personals de les dones en situació de violència. Així mateix es preveu el dret a l'atenció i l'assistència jurídiques, que recull el dret a la informació jurídica permanent a través del Servei d'Atenció Telefònica Espe- cialitzada i els serveis d'orientació jurídica, i es garanteix el dret a l'assistència jurídica

La Llei reconeix el dret de les dones a desenvolupar lliurement la seva personalitat i capacitat personal, i a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'exploració, maltractaments i de tota mena de discriminació.

Foto: Institut Català de les Dones.

gratuïta i els serveis de guàrdia permanent a tot el territori de Catalunya, com també la formació especialitzada per a les persones professionals inscrites en els torns d'ofici especialitzats.

Entre les prestacions econòmiques per a les dones que cessen la convivència amb l'agressor del qual depenen econòmicament, la Llei recull diferents drets econòmics, com la percepció de la renda mínima d'inserció en supòsits de precarietat econòmica o indemnitzacions econòmiques en un pagament únic en el supòsit de tenir seqüeles, lesions corporals o danys greus. Aquestes indemnitzacions són compatibles amb les que es puguin establir en sentència judicial o altres ajuts privats o públics. També tenen dret a percebre una quantitat econòmica en un pagament únic les filles i els fills de víctimes mortals. En els ajuts escolars que atorga el Departament d'Educació, les filles i els fills de dones en situacions de violència tenen la consideració de col·lectiu prioritari i, en tot cas, en els supòsits de canvi de residència derivat d'actes de violència es garanteix l'escolarització immediata dels fills i de les filles en la nova residència.

Cal destacar que, a l'hora de percebre la renda mínima d'inserció, l'assistència jurídica gratuïta i els ajuts escolars, només es tindran en compte els ingressos i les rendes individuals de cada dona, i no les de la unitat familiar, com fins ara.

El nou marc legal es constitueix com la primera norma de tot l'Estat espanyol que recull la vio-

És la primera norma de tot l'Estat que recull la violència econòmica com una de les formes d'exercir la violència masclista. Alhora, constitueix un fons de garantia per cobrir l'impagament de pensions alimentàries i compensatòries

lència econòmica com una de les formes d'exercir la violència masclista, i la defineix com *la privació intencionada i no justificada de recursos per al benestar físic i psicològic d'una dona i, si escau, de llurs filles o fills, així com la limitació en la disposició dels recursos propis o compartits en l'àmbit familiar o de parella*. El fet de recollir aquest tipus de violència ha donat lloc a la constitució d'un fons de garantia per cobrir l'impagament de pensions alimentàries i compensatòries. Aquest fons, adreçat a dones i homes que es troben en les situacions descrites, operarà amb caràcter de bestreta i s'activarà quan hi hagi la constatació judicial d'incompliment del deure de satisfer les pensions, la qual cosa comporti una situació de precarietat econòmica.

4. Situacions específiques

L'aplicació de la Llei s'ha de fer atenent les necessitats de les dones que es troben en situacions específiques com, per exemple, la situació d'immigració, en què es promouran les actuacions necessàries amb les entitats consulars, les ambaixades, les oficines diplomàtiques i qualsevol altra entitat, a fi d'obtenir o facilitar documentació acreditativa de les circumstàncies personals i/o familiars de les dones immigrants; la situació de prostitució, en què es garantirà el dret d'accés als serveis i els recursos per mitjà de programes específics, així com el desenvolupament de les estructures i els mecanismes adequats per atendre les dones afectades per tràfic i explotació sexual; la situació del món rural, en què es facilitarà l'accés als serveis creats per la Llei a les dones provinents del món rural i de zones de difícil accés; la vellesa, en què es promouran estratègies eficaces

L'aplicació de la llei s'ha de fer atenent les necessitats de les dones que es troben en situacions específiques

de sensibilització perquè les dones grans coneguin els recursos i les estratègies per afrontar les violències i els permetin adoptar posicions actives davant aquestes situacions; la situació de transsexualitat, per a la qual totes les mesures i els drets de la Llei han de respectar la diversitat transsexual. Les transsexuals que pateixen violència masclista s'equiparen a les dones que han patit aquesta violència sempre que se'ls hagi diagnosticat

disfòria de sexe. Així mateix, a les transsexuals que es troben internes en centres d'execució penal, el Govern els ha de garantir espais que siguin adequats per preservar els seus drets. En situació de discapacitat, el Govern ha de garantir que l'accés als serveis i als recursos no es vegi obstaculitzat o impedit per l'existència de barreres; alhora ha de reconèixer millores econòmiques dels drets econòmics que estableix la Llei a les dones amb un grau de discapacitat igual o superior al 33%. Pel que fa a la situació de la sida, les dones seropositives en situacions de violència masclista tenen dret a una millora econòmica en els mateixos termes que les dones amb discapacitat; i en la situació d'ètnia gitana, es recull l'obligació del Govern de dissenyar estratègies específiques de sensibilització dirigides a les dones gitanes, pensades i consensuades amb les associacions de dones gitanes, amb l'objectiu que coneguin els recursos i les estratègies per adoptar posicions actives davant aquesta situació. En la situació dels centres d'execució penal,

La Llei afronta la deguda diligència dels poders públics, mitjançant actuacions concretes en l'àmbit de la prevenció, la detecció, la formació i la sensibilització de la violència.

Foto: Lali Sandiumenge.

les dones que compleixen penes o mesures penals tenen el dret d'accés als recursos i als serveis previstos en la Llei, sempre que la prestació sigui compatible amb aquesta situació. Així mateix, el Govern ha de dotar els equips dels centres penitenciaris de personal especialitzat en matèria de violència masclista en els vessants psicològic, jurídic i sociolaboral per tal d'elaborar tractaments penitenciaris adients. En la situació de mutilacions genitals femenines, el Govern ha d'adoptar les mesures necessàries per promoure la mediació comunitària en les famílies si hi ha risc de mutilacions genitals i ha de procurar que en la negociació participin persones expertes; ha d'impulsar actuacions de promoció de les dones dels països on es duen a terme aquestes pràctiques; ha d'actuar en l'àmbit de la cooperació internacional, treballant des dels països d'origen per eradicar aquestes pràctiques, i s'ha de dotar dels mecanismes sanitaris d'intervenció quirúrgica per fer front a la demanda de les dones que vulguin revertir els efectes de la mutilació practicada.

5. La deguda diligència dels poders públics

La Llei afronta la deguda diligència dels poders públics, concepte doctrinal encunyat en el marc internacional els anys vuitanta, en què se sosté la Declaració 47/104/1993, de 20 de desembre, sobre l'eliminació de la violència contra la dona, de l'Assemblea General de les Nacions Unides, mitjançant actuacions concretes en l'àmbit de la prevenció, la detecció, la formació i la sensibilització de la violència.

Així, per exemple, en matèria de prevenció, la Llei explicita mesures de sensibilització social, mitjançant actuacions d'informació i campanyes informatives que s'han de desenvolupar periòdicament a través dels mitjans de comunicació. També duu a terme actuacions de prevenció en el sistema educatiu, mitjançant l'establiment d'un model basat en

la coeducació; la supervisió dels llibres de text i altre material educatiu; la formació i la capacitació del professorat; la prevenció en l'àmbit dels mitjans de comunicació social, mitjançant el control del tractament de la informació per vetllar que aquesta no faci un ús sexista ni androcèntric del llenguatge, i que les dones siguin presentades amb tota l'autoritat i el respecte, que es facin visibles les aportacions a tots els àmbits de la societat i s'afavoreixin els continguts en què quedin palesos els drets efectius de les dones. Així mateix, la Llei prohibeix la realització i la difusió de continguts i anuncis publicitaris que

La llei prohibeix la realització i la difusió de continguts i anuncis publicitaris que justifiquin, banalitzin o incitin la violència masclista

justifiquin, banalitzin o incitin la violència masclista. Amb aquestes finalitats, la Llei recull l'obligació del Consell de l'Audiovisual de Catalunya de promoure acords i convenis d'autoregulació en tots els mitjans de comunicació social.

En matèria de detecció, s'estableix que totes les persones professionals (especialment les de salut, serveis socials i educació) han d'intervenir obligatòriament quan tinguin coneixement d'una situació de risc o d'una evidència fonamentada de violència masclista, d'acord amb els protocols específics d'actuació. En matèria de formació, s'estableix l'obligació de les administracions públiques catalanes de dissenyar formació específica bàsica i capacitativa dirigida a les persones professionals que intervenen indirectament i directament en processos de violència. Especialment, aquesta formació s'ha de promoure entre el personal inspector de treball i el personal judicial i no judicial al servei de l'Administració de justícia i de la Fiscalia de Catalunya, els col·legis professionals, les organitzacions sindicals i empresarials. Així mateix, la formació ha d'incloure programes de suport i atenció de les persones professionals implicades en el tractament de la violència masclista per tal de prevenir i evitar els processos d'esgotament i desgast professional.

6. Desplegament reglamentari

La Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista iniciarà el desplegament normatiu durant el 2008 i inclourà una sèrie de nous reglaments i òrgans de funcionament. Així, durant aquest any es constituïran òrgans de recerca, participació i coordinació com els següents: el Centre d'Estudis, Recerca i Capacitació sobre Violència Masclista i la Comissió Nacional per a una Intervenció Coordinada contra la Violència Masclista.

Així mateix, el desplegament de la Llei també comportarà l'aprovació dels programes d'intervenció integral, els protocols per a una intervenció coordinada contra la violència masclista i l'establiment del sistema de participació i foment dels ens locals i dels consells i de les associacions de dones.